

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Malina Jan

Author: Teresa Banaś

Citation style: Banaś Teresa. (2005). Malina Jan. W: J. Lyszczyzna, D. Rott (red.), "Słownik pisarzy śląskich. T. 1" (S. 88-90). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

M

MALINA JAN (ok. 1620—1672), pisarz luterkański, kaznodzieja.

Urodził się w Kluczborku jako syn Jana, mieszczanina. Nauki wstępne pobierał, jak można sądzić, w rodzinnym Kluczborku. W dniu 29 maja 1637 r. został zapisany do rejestru uczniów Szkoły św. Magdaleny we Wrocławiu. Po jej ukończeniu edukował się dalej, prawdopodobnie na uniwersytecie w Królewcu, gdzie studiował teologię. W r. 1647 przyjął urząd diakona przy polskim kościele w Prabutach, w Olsztyńskim, gdzie przebywał krótko, gdyż ordynowany w kościele zamkowym w Królewcu, otrzymał w 1650 r. administrację parafii w Dzierzgoniu. Już w roku następnym został powołany na stanowisko proboszcza w Kisielicach i urząd ten piastował do r. 1653. Jako człowiek porywczy i nie przebiegający w słowach miewał konflikty ze swymi parafianami. W 1653 r. oskarżono go o cudzołóstwo, co było prawdopodobnie tylko pomówieniem, jednak obciążony tak poważnym zarzutem pastor musiał opuścić teren Prus Książęcych. W nowej sytuacji nie mógł nie przyjąć zaproszenia zboru ewangelicko-augsburskiego w Wilnie do objęcia w tym mieście stanowiska pastora.

I tu właśnie, w Wilnie, w związku z pracą kaznodziejską powstawały pierwsze prace literackie Jana Maliny. Już w 1653 r. zostało wydane drukiem w oficynie Jana Langego w Lubczu kazanie pogrzebowe, wygłoszone w związku z uroczystością pochówku księdza Andrzeja Schonflissiusa (*Proporzec tryumfalny duchownemu należący rycerzowi na pogrzebie [...] rozpostarty [...]*. Lubecz 1654). Później pisywał utwory religijne i panegiryki, z których jeden poświęcił królowi polskiemu Władysławowi IV. Niestety, utwory te w większości zaginęły i nie możemy dziś ocenić ich wartości literackiej. Zaginęła także, napisana w języku polskim przez Malinę, jedna z bardzo rzadkich ewangelicko-augsburskich agend kościelnych pt. *Porządek obrzędów zwyczajnych kościoła Augustańskiej Konfessyi [...]* (Wilno 1640). Drugie wydanie, jak

podają źródła, miało miejsce w 1648 r., ale i ono nie przetrwało do naszych czasów. Wprawdzie E. Oloff i K. Estreicher przypisują tę pracę Malinie, lecz, jak twierdził Janusz Narzyński, nie była ona dziełem oryginalnym, tylko tłumaczeniem z języka niemieckiego bliżej nieznannej agendy. Po zajęciu Wilna przez wojska moskiewskie Jan Malina 8 sierpnia 1655 r. emigrował do Prus Książęcych. Zdobycie i zniszczenie stolicy Wielkiego Księstwa w czasie wojny polsko-moskiewskiej przedstawił Malina w kazaniu, które wygłosił 7 listopada 1655 r. w kościele królewieckim. Ukazało się ono drukiem jeszcze tego samego roku w Królewcu, a nosiło tytuł: *Excidium Lithuaniae*. Rok później wydał w Królewcu u Jana Reusnera utwór elegijny pt. *Lament żałosny*, w którym raz jeszcze przypominał o tragicznych wydarzeniach z sierpnia 1655 r. na Litwie. Przebywając na emigracji, wygłaszał w różnych świątyniach Królewca kazania, a niektóre z nich ukazywały się drukiem pod różnymi tytułami: *Moenia Regiomontana* (Królewiec 1655), *Gloria Electoralis* (Królewiec 1656). W dniu 24 listopada 1658 r. Malina został uwolniony od dorywczej pracy duszpasterskiej w Królewcu i mianowany na urząd archiprezbitera oraz inspektora szkoły prowincjonalnej w Tylży. Celem tej nominacji było zachowanie pewnej łączności z luteranскими zborami Wielkiego Księstwa Litewskiego, a Malina, który zbory te poznał, był gwarantem utrzymania z nimi dobrych kontaktów. Silne więzi z luteranami litewskimi zalegalizował ostatecznie patent z r. 1667 gubernatora Prus Książęcych Bogusława Radziwiłła. Patent ów powoływał Malinę na stanowisko superintendenta generalnego wszystkich zborów luteranских w Wielkim Księstwie Litewskim. W trakcie swej działalności w Tylży napisał i opublikował utwory: *Leichenpredigt [...] über den H. Ehrenreich von Halle* (Tylża 1655) oraz *Inauguratio magistratus Tilsensis das ist [...] Kuhr Predigt [...]* (Królewiec 1671).

Największym osiągnięciem pisarskim Jana Maliny stał się jednak opracowany przezeń *Kancjonał, to jest pieśni chrześcijańskie*. Ten pierwszy od 1559 r. polski śpiewnik ewangelicki, opublikowany w Królewcu w r. 1678, wzorowany jest na kancjonale toruńskim Artomiusa z 1646 r., *Wirydarzu Schonflissiusa* i innych starych śpiewnikach. Karol Estreicher uważał wprawdzie, że zbiór zawiera oryginalne teksty Maliny, jednak inni badacze skłonni są twierdzić, że książka ta zawiera oprócz własnych pieśni ewangelickiego kaznodziei z Tylży także tłumaczenia z języka niemieckiego. O poczytności i użyteczności tego kancjonału świadczą fakt, iż był on wydawany później jeszcze kilka razy:

w Królewcu w latach 1673, 1678 oraz w Gdańsku w latach 1677 i 1693. Warto dodać, że napisana przez Malinę przedmowa do śpiewnika pt. *Zalecenie Kancjonalika tego u Spółobywatelów* zawiera pochwałę twórczości Jana Kochanowskiego, szczególnie zaś gloryfikowany jest Jan z Czarnolasu jako twórca polskiego przekładu *Psalterza*. Pieśni kancjonałowe w przekładzie Jana Maliny weszły jako kanon do wszelkich wydań śpiewników ewangelickich od XVII do XX w.

Pracowite życie kaznodziei i pisarza przerwała śmierć, która nastąpiła na przełomie maja i czerwca 1672 r. w Tylży. Ewangelicki duchowny pozostawił w żałobie żonę i nieletnie dzieci.

Bibliografia

E. Oloff: *Polnische Liedergeschichte* [...]. Danzig 1744, s. 115—119, 338, 371—374; J.A. Załuski: *Bibliotheca poetarum polonorum qui patrio sermone scripserunt*. Warszawa 1752, s. 59; F. Bentkowski: *Historia literatury polskiej*. T. 1. Warszawa 1814, s. 274; H. Juszyński: *Dykcjonarz poetów polskich*. T. 1. Kraków 1820, s. 275; J.S. Bandkie: *Historia drukarni w Królestwie Polskim i Wielkim Księstwie Litewskim jako i w krajach zagranicznych, w których polskie dzieła wychodziły*. T. 1. Kraków 1826, s. 349; J.K. Sembrzycki: *Krótki przegląd literatury ewangelicko-polskiej Mazurów i Szlązaków od r. 1670*. Nawsie—Cieszyn 1888, s. 11—12; E. Sukertowa-Biedrawina: *Zarys piśmiennictwa polskiego na Mazurach Pruskich*. Działdowo 1935, s. 10; W. Ogrodziński: *Stan i potrzeby nauki polskiej w zakresie piśmiennictwa śląskiego*. Katowice 1936, s. 26; S. Rospond: *Dzieje polszczyzny śląskiej*. Katowice 1959, s. 276; W. Ogrodziński: *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*. Katowice 1965, s. 71, 365; J. Pełc: *Jan Kochanowski w tradycjach literatury polskiej*. Warszawa 1965, s. 41, 44, 83, 148, 340, 353; W. Chojnacki: *Bibliografia polskich druków ewangelickich ziem zachodnich i północnych 1530—1939*. Warszawa 1967; E. Kneifel: *Die evangelisch-augsburgischen Gemeinden in Polen 1555—1939*. [B.m. i r.], s. 285; J. Zaremba: *Polscy pisarze na Śląsku po wojnie trzydziestoletniej*. Wrocław 1969, s. 23—24, 168—170; Idem: *Polska literatura na Śląsku*. Cz. 1. Katowice 1971, s. 67; J. Narzyński: *Malina Jan*. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 19. Red. E. Rostworowski. Wrocław 1974, s. 323—325; J. Zaremba: *Udział ewangelików śląskich w polskim życiu kulturalnym*. Warszawa 1974, s. 36; *Bibliografia piśmiennictwa polskiego na Śląsku XVII i XVIII w.* „Śląski Korbuc”. Red. J. Zaremba. Wrocław 1980, s. 136—137.

Teresa Banaś